

Krever lønn uten arbeid

I stadig flere land diskuteres borgerlønn, og i Sveits skal nå velgerne avgjøre om det blir garantert minsteinntekt for alle. Det kan sende mange tilbake til kjøkkenbenken, advarer kritikere.

MAKROØKONOMI

Jo Martin Fridstrøm
Oslo

Tusener av kroner i måneden utbetalt, uten å måtte gjøre noe som helst.

Fristende? I Sveits kan det bli realitet hvis et forslag om garantert basislønn, gjerne kalt borgerlønn, får flertall i en folkeavstemning 5. juni. Hvis det blir flertall kan Sveits bli det første landet i verden med en slik ordning. Sveitserne blir uansett de første som gjennomfører en folkeavstemning om det.

Tanken er at pengene utbetales uten vilkår, uten arbeidskrav og uten skatt. Forslaget ligger på rundt 2500 sveitserfranc, eller knapt 21.000 kroner i måneden. Til alle over 18 år. Mindreårige kan få utbetalt en fjerdedel av det foreslåtte beløpet.

- Problemet med en slik ordning er at den er dyr, samt at den reduserer incentivene til arbeid. Det kan gjøre at deltidsarbeidende kvinner vender tilbake til kjøkkenbenken. Fordi incentivene til arbeid svekkes, går det mot arbeidslinjen, sier BI-professor Espen Rasmus Moen.

Egen entreprenør

Den sveitsiske debatten om borgerlønn tok fart i 2013 da 100.000 signaturer til støtte for ordningen ble samlet inn, nok til å sette i gang en nasjonal debatt og en kommende folkeavstemning.

Tanken blant tilhengerne er at ordningen vil erstatte en rekke offentlige velferds- og støttetiltak, og slik sett gi en del innsparinger i form av et forenklet trygde-, helse- og rettssystem.

Et annet argument er at hundretusener står i fare for å miste jobben på grunn av ny teknologi som roboter, og at en ordning med en garantert minsteinntekt vil gi folk grunnleggende økonomisk sikkerhet.

- Vi trenger en slik garantert grunnlønn for at hver enkelt kan være sin egen entreprenør, avgjøre selv hva slags jobb han

Borgerlønn

- En garantert grunninntekt, eller basisinntekt.
- Gis som regel til alle innbyggere over en viss alder, for eksempel myndige personer over 18 år.
- Pengene utbetales på individuell basis, uten at det stilles krav til noen definert arbeidsinnsats.
- Gjerne tenkt som en erstatning for eksisterende velferds- og støttetiltak, for eksempel arbeidsledighets-trygd, i regi av det offentlige.
- Ideen om borgerlønn er flere hundre år gammel, en tanke om at jorden er et slags felleseie som alle skal kunne høste fra. Et tema som i senere tid igjen er aktualisert etter at flere land og bevegelser har signalisert interesse for borgerlønn.

Fordi incentivene til arbeid svekkes, går det mot arbeidslinjen

BI-professor **Espen Rasmus Moen**

eller hun ønsker, sier Gabriel Barta i Basic Income Earth Network (BIEN), ifølge Reuters.

Den sveitsiske regjeringen slakter på sin side forslaget, og mener borgerlønn vil koste enorme summer. Penger regjeringen i så fall mener den må hente inn gjennom nye skatter og budsjettkutt, som igjen kan skade den generelle økonomien.

- Vi har kommet til konklusjonen at et slikt initiativ vil svekke vår økonomi, sa innenriksminister Alain Berset på en pressekonferanse nylig.

- Vi risikerer å ødelegge et system som ikke er perfekt, men som fungerer godt nok og motiverer

folk til å arbeide og få opplæring, sier den ledende konservative politikeren Raymond Clottu til swissinfo.ch.

- For de menneskene som ikke tjener mer enn 2500 franc, og kanskje ikke engang vil tjene mer fordi de er mødre og vil jobbe deltid, så er dette et incentiv til å bli hjemme, sier økonomiprofessor Michael Gerfin ved universitetet i Bern til The Independent.

Avgrensning

En garantert utbetaling i den størrelsesorden som er skissert i forslagen vil uansett bare være akkurat nok til at de som benytter seg av ordningen kommer over den definerte fattigdomsgrensen i Sveits - et av verdens rikeste land.

Nøyaktig hvordan ordningen eventuelt skal innføres, er usikkert. Det kan skje gjennom at arbeidsinntekt kommer i tillegg, uten trekk i borgerlønnen. Det kan også gjøres i form av en slags negativ inntektsskatt. De under et visst inntektsnivå får borgerlønn, som eventuelt avkortes i takt med at lønnen øker og faller helt ut dersom lønnen overstiger beløpet for borgerlønnen.

- Problemet med borgerlønn er avgrensningen. Hvem skal få borgerlønn? Skal det være for dem uten inntekt, slik at man mister den hvis man tjener én krone? Det virker urimelig, sier Espen Rasmus Moen.

Bare rundt 40 prosent støtter forslaget om innføring av borgerlønn i Sveits, konkluderer en rekke spørreundersøkelser gjennomført de siste ukene.

Undersøkelser gjort av Demoscope konkluderer, ifølge CNN, med at bare ti prosent av den yrkesaktive befolkningen vil slutte i jobben, dersom en ordning med borgerlønn innføres.

Flere land

Initiativet i Sveits kommer samtidig som Finland vurderer å skrote en rekke velferdsordninger og i stedet gi alle finner en utbetaling på noen titalls tusen kroner i året. En forsøksordning er planlagt i utvalgte kommuner i Finland allerede neste år. I Fin-

land har undersøkelser gjort av offentlige etater vist at støtten for forslaget er stor.

Innen EU er flere borgerlønsbevegelser etablert de siste årene,

enkelte som har vokst til paneuropeiske nettverk. Også i land som Nederland har det vært interesse for å utrede ordninger for borgerlønn.